

A konszenzus esélye kormány és ellenzéke között

Az előző koalíció elleni támadások egyik legfőbb oka az volt, hogy a többpárti parlamenti berendezkedés alapintézményeinek kialakításakor, a hosszú távra kiható törvények megalkotásakor nem törekedett arra, hogy a politikai erők közötti lehető leghatékonyabb konszenzus hozzon döntéseket, hanem a „tetszetek volna megnyerni a választásokat” antelli elve szerint eljárva, az illendőség határain túlmenően is a saját ízlése alakította őket. Az utóbbi hetek hónapok kínos tapasztalata, hogy e tekintetben mintha a második ciklus koalíciója sem volna jobb a Deákné vázsnánál, mivel kétharmados többségére támaszkodva ellenzéki egyetértés nélkül hoz törvényt, készült alkotmányt módosítani.

Bauer Tamás irt nemrégiben arról, hogy az ellenzéki pártok – éppen, mivel parlamenti részarányuk nem éri el az egyharmadot – mentesítve érzék-érezhetik magukat minden politikai felelősség alól. Gondolatmenete szinte magába foglalja azt a lehetőséget, hogy az ellenzék nem csupán felelősség nélküli (ti. a kétharmados törvények is megalkothatók közreműködésük nélkül), hanem felelőtlen is. Ebből következően mindenképp azért állnak ellen szinte minden esetben a megegyezésnek, hogy annál hangosabban fölpanaszolhassák: a koalíciónak ezse ágában sincs konszenzusra törekedni, itt a parlamenti diktatúra stb. Azt gondolom, hogy a megegyezési készség ellenzéki pártoknál tapasztalható hiánya – mert tegyük fel, hogy valóban ez a helyzet – csak kis mértékben és csak keveseknek fakad felelőtlenégből. A baj ennél sokkal nagyobb.

Kompromisszumot kötni csak az képes, aki pontosan tudja, hogy mit akar. Csak engedhet, s mi az, amiből alapelvei földadása nélkül nem tehet engedményt, ha tisztában van vele, mit akar elérni. Ekkor adottak az értelmes párbeszéd feltételei, s legyenek bár a felek egymásnak kökémény tárgyalópartnerei, egyezés híján sem minősíthető a pro-

cesszus okvetlenül süketek párbeszédének. Ha azonban az egyik félnek fogalma sincs arról, hogy egy tárgykörben milyen célokat is tartson elérendőnek, nehé elképzelni értelmes diskurzust, konszenzust elérni megvétképp lehetetlen – hát minősítheti-e valaki elfogadhatónak egy tárgyalás eredményét, ha azzal sincs tisztában, hogy mi az, ami számára elfogadhatatlan?

Ha viszont egy párt nem tudja, hogy valamely kérdésben mit akar elérni, végső kínjában csak egy dolgot tehet: nem a tárgyhöz viszonyul, hanem a másik feléhez. Itt már nyoma sincs a kórábbi tanácsalanságnak. Ez átlátható viszony, tiszta szerepekkel: az egyik oldalon az ellenzék, a másikon a kormánypártok, az ellenzék pedig köztudottan ellenezni szokta a kormánypártok előterjesztéseit – világos, hogy mi a tendó. Az ellenzék tehát ilyen körülmények között a maga tárgyalási pozícióját kizárólag mint a kormánnyal szemben állóé képes megfogalmazni, ebből következően – teljesen függetlenül a koalíciós álláspontjának tartalmából – csakis opponálni képes.

Hogy az ellenzék kompromisszumképtelenségének nem valamiféle elvetemültség, hanem az egyes tárgyalási témákat illető tökéletes tanácsalanság az oka, a médiatörvény ügyében mutatkozik meg a legbiztosabban. A készülő médiatörvény szövege az MDF és a KDNP képviselője szerint (a kiszagdzák részt sem vettek a bizottsági munkában) egyetlen ponton sem tükrözi pártjuk álláspontját. A baj csak az, hogy nem volt álláspontjuk – egyetlen olyan törvényhelyet sem jelölték meg, amelyben az ő határozott akaratuk helyett érvényesült volna a kormánypártok akarat. Igazán komikus, hogy holott bizonyosan kormánypárti akarat fogalmazódik meg a szövegtervezetben, legfőbb panaszuk abból áll, hogy nem a két évvel ezelőtt megbukott törvénytervezet volt a tárgyalások alapja, de hogy az tartalmában miért elfogadhatóbb, mint a mostani, s hogy a most formálódóval miben nem

értenek egyet, képtelenek megfogalmazni. Józán ésszel hasonlóképpen fölfoghatatlan, miért nem az ellenzéki pártok szorgalmazzák leginkább az állami rádió és televízió monopóliumának megtörését, ha egyszer a törvény megalkotása során a kormánypártok gátlástalanul kizárólag saját akaratukat érvényesítik, azt gondolná az ember, hogy egy ellenzéki pártnak eleme érdeke a nem állami rádiózás és televíziózás elősegítése. Am helyett, hogy mondjuk a „rosszabb már úgy sem lehet” elve alapján támogatnák a TV 2 az SZDSZ által szorgalmazott privatizációját, hevesen ellenzik (itt talán a „bármilyen legyen, csak ne az, amit a szabaddemokraták akarnak” – ősi MDF-es-kereszténydemokrata effektusa lépett működésbe). Ugyanígy nem voltak képesek dülőre jutni önmagukkal abban, hogy miféle médiaelnököket is akarnak. Attól tartok, ők lettek volna a legnagyobb zavarban, ha egy javaslatukra rábólintottak volna a kormánypártok: a szituáció komikus voltát az az elképesztő ötlet mutatja legjobban, hogy a politikától magát távol tartó, az érdekvédelmi szervezetek támogatását bíró Horváth Ádámmal szemben az MDF az aktív politikus Kósa Ferencet, az MSZP elnökségi tagját javasolta az MTV elnökének. Amikor azonban a jámbor zenész Szirányi Jánosról, a rádióelnöki poszt várományosáról kiderült, hogy az MSZP tagja, lett haddelhadd! Szirányi és Horváth kulturális bizottsági meghallgatásáról az ellenzék demonstratív kivonult. Mint később Zsigmond Attila kifejtette, a kivonulás nem is a médiavezetők személyének szólt, hanem – mivel az nem felelt meg a demokrácia követelményeinek – magát az eljárást akarták a leghatározottabban visszautasítani.

Korántsem véletlen, hogy a hat parlamenti párt éppen a házszabályban tudott egyezsége jutni. Itt ugyanis a vita tárgya az ellenzék által is jól ismert mikrovilág, a parlament működésének elrendezése volt, s ezzel

kapcsolatban pontosan meg tudták fogalmazni, mit akarnak elérni. Azonban mihelyst olyan ügyek kerülnek terítékre, amelyek valamilyen módon a társadalom vagy egy társadalmi alrendszer működésével kapcsolatosak, teljes a tanácsalanság. Hogy ennek az okait megértsük, vissza kell menni egy kicsit az időben.

Az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalássorozatának megkezdésekor kellett először szembenézni az MDF-nek azzal, hogy volta-képpen nem sok fogalmuk van arról, hogyan is nézzen ki Magyarország az egypártrendszer után. Amint a konkrét tennivalók megvitatására került sor, kiderült, hogy csak nehezen körvonalazható elképzelések gomolyognak a lakiteleki alapító atyák fejében, pusztán a magyarságért érzett aggodalomból még nem következik semmiféle gazdaságpolitika, közjog, média-politika. Ezért is fogadták szinte megváltóként az EKA-tárgyalások idején körülükben fölbukkanó Antall József, aki ugyan homályos gondolataikkal nem mindenben harmonizáló módon, de

legalább valahogy föl tudta vátolni, milyen Magyarországot akar. Ő azonban már nincs többé, elképzeléseiről pedig kiderült, hogy a magyar polgárok nem vágnak rájuk. Az MDF most ott tart, mint 1989 elején. Fogalmuk sincs arról, hogyan is nézzen ki ez az ország, hogyan működjen rádiója, televíziója, milyen legyen az önkormányzati választási rendszer (mint ismeretes, a nyár végi előzetes tárgyalásokon bizonyos kérdésekben megegyeztek a kormánypártokkal, utóbb azután mindent megdöntöttek – az ok ugyanaz: mivel nem tudják, mit akarnak, tényleges döntési szituáció elé kerülve csak abban biztosak, hogy azt nem akarhatják, amit a kormány akar), egyszóval továbbra sem rendelkezik egy megvalósítható és a választóknak is tetsző Magyarország víziójával. Meg kell persze jegyezni, hogy nem volt ez másképp az előző négy évben sem, csak hatalmi pozícióban ez nem derül ki ilyen látványosan. Aki hatalmon van, bizonyos értelemben diktál, az ellenzéknek viszont ki kell fejtenie, hogy miért tartja elve-

tendőnek a kormány álláspontját, s azzal szemben miért jobb az ő javaslata.

Az egész jelenség arra vezethető vissza, hogy az MDF bázisát jelentő társadalmi rétegek és az őket reprezentáló politikusi elit egymással szoros kölcsönhatásban az elmúlt években olyan irányba fejlődött, amely ma már egyszerűen lehetetlenné teszi számukra konzisztens, megvalósítható és a társadalom nagyobbik része számára elfogadható jövőképek fölrajzolását. Hogy ezért Antall József és a kópönyege mögött előbújt politikusi garnitúra tehető-e felelőssé, vagy ők csak tükröztek a volt úri közmunka konzisztens, megvalósítható és a társadalom nagyobbik része számára elfogadható jövőképek fölrajzolását. Hogy ezért Antall József és a kópönyege mögött előbújt politikusi garnitúra tehető-e felelőssé, vagy ők csak tükröztek a volt úri közmunka konzisztens, megvalósítható és a társadalom nagyobbik része számára elfogadható jövőképek fölrajzolását. Hogy ezért Antall József és a kópönyege mögött előbújt politikusi garnitúra tehető-e felelőssé, vagy ők csak tükröztek a volt úri közmunka konzisztens, megvalósítható és a társadalom nagyobbik része számára elfogadható jövőképek fölrajzolását.

Az MDF koncepciótlanságára vonatkozó sorokat természetesen legalább ilyen mértékben érvényesnek gondolom a kereszténydemokratákra és a kiszagdzákra is. A Fideszrel még más a helyzet. Ők eddig nem a kormányoldalhoz viszonyítva alakították ki saját álláspontjukat. Más sajnálatos jelenségek mellett azonban az expóval kapcsolatos véleményváltozás előre vetíti azt a lehetőséget, hogy nem a fiatal demokraták fogják a maguk képére formálni a többi ellenzéki pártot, hanem akarva-akaratlanul igazodni fognak az MDF-KDNP-KGP-csapat koncepciózusságának szerény mértékéhez.

Félreértés ne essék, nem gondolom, hogy minden rossz, visszatetsző jelenség mögött csakis az ellenzék problémái lennének föllelhetők, vagy hogy minden alapot nélkülözve kapta magát azon **Eörsi István**, hogy kommunizisták. Az ellenzék bátor bírálata korántsem a koalíció nagyszerűségének elismerését jelenti, mindössze csak annyit, hogy arra az oldalra jobban ráfér a kritika. És azzal sem árt tisztában lenni, hogy a konszenzusos politizálásnak milyen feltételei vannak.

Kozák Márton
szociológus